

ARAŞTIRMA/RESEARCH

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN MEZUNİYET SONRASINA YÖNELİK
MESLEKİ KAYGILARI VE ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Münire TEMEL* Ülfiye ÇELİKKALP** Şebnem BİLGİÇ*** Gamze VAROL****

Alınış Tarihi/Received	Kabul Tarihi/Accepted	Yayın Tarihi/Published
02.03.2018	25.02.2020	19.03.2020

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

Temel M, Çelikkalp Ü, Bilgiç Ş, Varol G. Hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet sonrası yönelik mesleki kaygıları ve etkileyen faktörler. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2020; 23(1): 23-34. DOI: 10.17049/ataunihem.478072

ÖZ

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin mesleki kaygılarını ve mesleki kaygıları etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapıldı.

Yöntem: Araştırma Şubat-Nisan 2017 tarihlerinde bir devlet üniversitesi sağlık yüksekokulunda yürütüldü. Veriler hemşirelik bölümünde okuyan 230 öğrenciden toplandı. Veri toplamada öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri, mesleği tercih etme ve sürdürme isteği ve mesleki kaygılara yönelik soruları içeren anket formu kullanıldı.

Bulgular: Öğrencilerin en fazla kaygılı olduğu ilk üç konu mesleğine bağlı bir hastalığa yakalanmak (%77), toplumda mesleğine yönelik saygının yeterli olmaması (%77) ve lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmekte (%74). Öğrencilerin en az kaygı duyduğu konular ise istediği kurumda iş bulamamak (%6.5), bakım verdiği bireylerle (%3) ve sağlık ekibiyle (%4.3) etkin iletişim kuramamaktır. Kadın öğrencilerde, hemşireliği isteyerek seçmeyen öğrencilerde ve mezuniyet sonrası hemşire olarak çalışmak istemeyen öğrencilerde bazı mesleki kaygılar daha fazlaydı.

Sonuç: Öğrencilerin çalışan güvenliği ve mesleki statü başta olmak üzere mesleklerine yönelik çeşitli kaygıları bulunmaktadır. Bu sonuçlara dayalı olarak öncelikle öğrencilerin klinik eğitimleri kapsamında iş güvenliği önlemlerinin artırılması gerekmektedir. Öğrencilerin eğitim hayatları süresince hemşireliği sevmeleri ve benimsemelerine de önem verilmelidir. Ayrıca hemşireliğin profesyonel bir meslek olarak kabul görmesi ve saygınlığının artması yönünde hemşirelerin, hemşirelik okullarının ve hemşirelik hizmeti veren kurumların iyi örnekler sunmalarına, birlik olarak hareket etmelerine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların hemşirelik okullarının eğitim planlamalarına yol göstereceği ve öğrencilerin çalışma hayatına daha iyi hazırlanmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik; hemşirelik öğrencileri; mesleki kaygı

ABSTRACT

Occupational Anxiety of Nursing Students After Graduation and Impacting Factors

Aim: This research was carried out in order to determine the occupational anxiety of nursing students and the factors affecting these anxieties.

Method: This research was conducted at a school of health of a state university between February and April 2017. The data was collected from 230 students attending the nursing program. A questionnaire including questions about the students' sociodemographic attributes, the reasons for choosing this particular profession and eagerness for its maintenance, and also questions regarding occupational anxiety were used for data collection.

Results: The first three issues the students were most anxious about were to contract a profession-related illness (77%), profession oriented lack of respect in the community (77%), and being put in the same equation with nurses who do not have a bachelor's degree. The least concern the students were anxious about were not being able to find a position in a desired workplace (6.5%), not being able to establish a communication with the patients they deal with (3%) or with the healthcare professionals (4.3%). Some occupational anxiety areas were higher among female students, students who did not choose nursing intentionally, and students who did not want to work as a nurse after graduation.

Conclusions: Students have various anxieties about their occupation, two of which were in particular employee safety, and occupational status. Based on these results, it is necessary that precautions on occupational safety be increased within the scope of clinical practise trainings of students. It is also necessary to place importance on the love and interiorisation of nursing during nursing education. In addition, nurses, nursing schools and institutions giving nursing services should provide good examples, and act as unity in order to increase nursing care as a professional occupation and to increase its respectability. It is thought that the results obtained from this study will guide nursing schools' educational planning and help students prepare for working life better.

Keywords: Nursing; nursing students; occupational anxiety

***Sorumlu yazar:** Namık Kemal Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, (Dr. Öğr. Üyesi), Orcid ID: 0000-0002-8099-6287, E-posta: muniretemel@nku.edu.tr

**Trakya Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, (Dr. Öğr. Üyesi), Orcid ID: 0000-0002-9945-2984, E-posta: ulfiyecelikkalp@trakya.edu.tr

***Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, (Dr. Öğr. Üyesi), Orcid ID: 0000-0001-8741-8247, E-posta: sebnembilgic@trakya.edu.tr

**** Namık Kemal Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, (Doç. Dr.), Orcid ID: 0000-0002-3490-3406, E-posta: gsaracoglu@nku.edu.tr

GİRİŞ

Bir mesleğin eğitimini alan öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışma hayatında karşılaşacaklarına yönelik hissettikleri endişeleri ifade eden mesleki kaygı öğrencinin gerek okul yaşamı, gerekse çalışma yaşamında önemli etkilere sahiptir. Öğrencinin mesleğe yönelik kaygısı çok düşük ise öğrenme isteği ve öğrenmede aktif rol alması azalabilirken, normalin üzerindeki kaygı ise öğrencinin kendinden emin olamamasına neden olarak performansını bozabilir. Yoğun mesleki kaygı yaşayan öğrenciler mezun olduklarında ne yapacağını bilememe ve karar alamama gibi durumlar yaşayabilirler (1,2).

Mesleki kaygının oluşmasında pek çok faktör etkili olabilir. Literatürde, bölüm, eğitimden memnuniyet düzeyi, okul başarısı, cinsiyet, ailenin ekonomik durumu, mesleği isteyerek seçme, sınıf gibi farklı değişkenlerin mesleki kaygıyı etkilediği bildirilmektedir(3,4). Bununla birlikte kaygıların çoğunlukla başarıyı ve başarısızlığı etkileyen faktörlerle de ilişkili olduğu, yeterince kendini tanımayan, yeterli bilgi, ilgi veya tecrübe sahibi olmayan ve bilgilerini veya deneyimlerini kullanamayanların daha fazla mesleki kaygı hissettiği belirtilmektedir (1). Öğrencilerin mezun olduklarında, eğitimleri boyunca gördüklerinden daha farklı şeylerle karşılaşmalarını ifade eden gerçeklik şoku da mesleki kaygının belirleyicilerindedir (5,6). Mesleki kaygı ile gerçeklik şoku beklentisi arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bildirilmiştir. Yani öğrenciler eğitim hayatında aldığı bilgi ve deneyimler ile mesleğe başladıklarında karşılaşacakları arasında ne kadar uzaklık olduğunu düşünüyorsa mesleki kaygıları da o derece artmaktadır (5).

Her mesleğin eğitimi, çalışma koşulları, zorluk dereceleri ve ilgi alanları farklılık gösterebildiği için öğrencilerin kaygıları da mesleklere göre değişebilmektedir. Bununla birlikte genelleyecek olursak mezuniyet sonrası iş bulabilme, iş güvencesi, işin maddi getirisi, mesleki yeterlilik, eğitimine devam edebilme gibi kaygıların olduğu anlaşılmaktadır (4,5,7-9).

Öğrencilerin mesleki kaygılarının neler olduğu belirlenirse kaygıların yoğun olduğu alanlara yönelik eğitim düzenlemeleri ve danışmanlık yapılabilir. Kaygılar bilgi ve beceri eksikliği ile ilişkili ise mezun olmadan önce öğrencilerin eğitim eksiklikleri giderilebilir. Böylece öğrenciler daha özgüvenli olarak mesleğe başlayabilir (10). Bununla birlikte kaygıların gerçek meslek yaşamıyla ne kadar

örtüştüğünü görmeleri açısından öğrencilerin çalışma hayatındaki meslektaşlarıyla daha sık etkileşime geçmeleri de yararlı olacaktır (5).

Sağlık hizmeti sunan bölümlerde okuyan öğrencilerin güvenli bakım verecek nitelikte yetiştirilmesi çok önemlidir. Sağlık çalışanlarının ciddi düzeyde mesleki kaygılarının olması sadece özel yaşantılarına etki etmekle kalmayıp, bireyin mesleki başarı ve verimliliğini de etkileyebilir (8-11). Bu nedenle sağlık ekibinin önemli bir üyesi olan hemşirelerin ve hemşirelik adaylarının mesleki kaygılarının ve bunları etkileyen faktörlerin ele alınması gereklidir.

Hemşirelik öğrencilerinin memnuniyet durumlarını değerlendirmek amaçlı ülke genelinde 52 üniversitenin hemşirelik bölümlerinde okuyan 2298 öğrenci ile yapılan bir çalışmada öğrencilerin, %62.1'i aldığı dersleri mesleğe hazırlamada yeterli bulmadığını, %76.4'ü uygulama yaptığı klinik alanların dersin amacını karşılamadığını, %71.8'i klinik uygulamalarda öğretim elemanlarının kendileriyle bireysel olarak yeterince ilgilenmediğini, %70.3'ü teorik dersler ile dersin klinik uygulamasının uyumunun yetersiz olduğunu, %75.9'u klinik uygulamaların mesleki becerilerini geliştirmede yetersiz bulduklarını, %86.5'i üniversitelerinin kendilerine çalışma alanlarını tanıtmaya ilişkin aktivitelerinin yetersiz olduğunu, %86.9'u yabancı dil eğitiminin yetersiz olduğunu ifade etmiştir (12).

Öğrencilikten meslek hayatına geçiş, hemşirenin profesyonel yaşamında önemli bir yere sahiptir. Mezun olmak memnun edici olmakla birlikte işe başlamak, bağımsız çalışmak ve sorumluluk almak endişe vericidir (13,14). Birçok birey için öğrencilikten kalifiye bir hemşireliğe geçmek travmatik olabilmektedir. Artan beklentiler ve sorumluluklar bu süreçte kendinden şüphe duyma ve güvensizlik duygularına yol açabilir. Hemşire mezunlarla yapılan çalışmalar mesleğe başladıkları ilk yıllarda mesleki endişelerinin, beceriksizlik algılamalarının fazla olduğunu ve gerçeklik şoku yaşadıklarını göstermektedir (6,14-16). Rol ve sorumluluklarını yerine getirmeye yeterince hazırlıklı olmadan göreve başlayan hemşirelerin fiziksel ve zihinsel olarak sağlıksız tepkiler göstermesinin yanı sıra, mesleğine karşı ilgisizlik duyması ve hizmet verdiği gruba yönelik uygunsuz davranışlar göstermesi gibi sonuçlar da yaşanabilmektedir (13).

Hemşirelik öğrencilerinin kaygılarına yönelik çalışmalarda sıklıkla öğrencilik hayatının stres ve kaygıları (17,18), özellikle de ilk klinik uygulamaya yönelik kaygıların ele alındığı görülmektedir (19-21). Hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet sonrası çalışma hayatına ilişkin kaygılarına ise yeterince değinilmemiştir. İş bulma kaygılarını değerlendiren birkaç çalışma (7,22) olmakla birlikte mesleki kaygılarını daha geniş kapsamlı değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysaki hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet sonrası çalışma hayatında nelerle karşılaşabileceklerine yönelik kaygıları öğrenilerek, varsa eksikliklerin tamamlanması, danışmanlık verilmesi ve çalışma hayatına daha iyi hazırlanması sağlanabilir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerin mesleki kaygılarını ve ilişkili faktörleri belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Araştırma tanımlayıcı tasarımda gerçekleştirildi.

Evren ve Örneklem: Araştırma kapsamına bir devlet üniversitesi sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümünün 2., 3. ve 4. sınıfında okuyan toplam 398 öğrenci alındı. Birinci sınıflar araştırmanın yapıldığı tarihlerde henüz klinik uygulamaya çıkmadıkları için soruları cevaplandırmada zorlanacakları düşünülerek çalışma dışında bırakıldı. Veriler Şubat-Nisan 2017 tarihinde derslere aktif katılan ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 237 öğrenciden toplandı (evrenin %59.54'ü). Ancak yedi öğrenci anket formlarını tam doldurmadığı için değerlendirmeye alınmadı. Veriler araştırmacılar tarafından sınıf ortamında toplandı. Öğrenciler formları bireysel olarak doldurdu. Formların uygulama süresi yaklaşık olarak 15 dakika sürdü.

Veri Toplama Formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan form iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin yaş, cinsiyet, sınıf, mezun olduğu okul türünü içeren sosyo-demografik veriler ile hemşireliği seçme isteğini ve hemşireliği sürdürme niyetini değerlendiren toplam 6 soru yer almaktadır. Diğer bölümde ise öğrencilerin mesleki kaygılarına yönelik 20 soru bulunmaktadır. Mesleki kaygı soruları oluşturulurken konuyla ilgili literatür (3,6,7,9,13,15,16,22-25) tarandı. Oluşturulan sorular konuyla ilgili on uzmana gönderilerek uzmanlardan gelen geri bildirim ve öneriler doğrultusunda soru formuna son hali verildi. Soru formlarının anlaşılabilirliğini

belirlemek için araştırmaya alınmayan 10 öğrenciyle ön uygulama yapıldı.

Verilerin analizi: Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (ortalama, standart sapma, yüzde) kullanıldı. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ki-kare ve Fisher kesin ki-kare testleri kullanıldı. Analiz sonuçları %95 güven aralığında değerlendirilerek, $p < 0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Etik konular: Araştırma için çalışmanın yapıldığı ildeki Tıp Fakültesi etik kurulundan (2016/72/05/05) ve Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğünden izin alındı. Çalışmaya katılan öğrencilerden sözlü bilgilendirilmiş onam alındı.

Araştırmanın sınırlılığı ve genellenebilirliği: Bu çalışma sadece bir okulda yürütüldüğü, hemşirelik okullarının müfredat ve kaynakları farklı olduğu için sonuçlar tüm hemşirelik öğrencilerine genellenemez. Ayrıca çalışmanın verileri araştırmacıların hazırladıkları sorulara dayalıdır. Dolayısıyla öğrencilerin mesleğe dayalı tüm kaygılarını içermekte yeterli olmayabilir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Öğrencilerin yaş ortalaması 21.51 ± 1.71 olup, %81.7 si kadındır. Öğrencilerin %35.2'si ikinci, %39.1'i üçüncü, %25.7'si dördüncü sınıftır. Öğrencilerin %69.6'sı hemşireliği isteyerek seçtiğini, %88.7'si mezun olunca bu meslekte çalışmak istediğini belirtmiştir. Öğrencilerin en fazla kaygılı olduğu ilk üç konu mesleğine bağlı bir hastalığa yakalanmak (%77), toplumda mesleğine yönelik saygının yeterli olmaması (%77) ve lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmekte (%74). Öğrencilerin en az kaygı duyduğu konular ise, istediği kurumda iş bulamamak (%6.5), bakım verdiği bireylerle (%3) ve sağlık ekibiyle (%4.3) etkin iletişim kuramamaktı (Tablo 1).

Öğrencilerin yaklaşık dörtte üçünün meslekle ilişkili bir hastalığa yakalanmak, toplumun hemşireliğe duyduğu saygının yeterli olmaması ve lisans eğitimi almamış hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmek konularında kaygılar taşıdığı anlaşılmıştır. Bilindiği gibi sağlık hizmet sektörü meslek hastalıkları açısından riskli iş kollarından birisidir. Hemşireler görevleri itibarıyla meslek hastalıkları açısından riskli grupta yer almaktadır. Aras ve Uskun (2015), yaptığı çalışmada hemşirelerin %94.8'inin fiziksel, %85.9'unun kimyasal, %93.8'inin biyolojik, %81'inin ergonomik ve %98.1'inin psiko-sosyal

risk faktörlerinden en az birine maruz kaldığını ortaya koymuştur (26). Meslek hastalığına yakalanma riski sadece çalışanlar için değil, öğrenci hemşireler için de geçerlidir. Vural ve Akyol (2018), hemşirelik öğrencilerinin %31'inin kesici delici alet ile yaralandığını ve bu yaralanmaların %42.2'sinin hasta çıktıları ile kontamine olmuş aletlerle gerçekleştiğini bildirmiştir (27). Çalışacağı işyerinden beklentileri sorulan son sınıf hemşirelik öğrencilerinin %92.4'ü çalışan sağlığı için güvenlik önlemlerinin alınmasını istemektedir (28). Bu açıdan mevcut çalışmada saptanan meslek hastalıklarına yönelik kaygının ön sıralarda yer alması beklenen bir durumdur.

Tablo 1. Öğrencilerin Mesleki Kaygı Dağılımı

Mesleki Kaygılar	n	%
<i>Aldığım eğitimin mesleki hayatımda yeterli olmayacağından;</i>		
Kaygılı değilim	93	40.4
Kararsızım	63	27.4
Kaygılıyım	74	32.2
<i>Bakım verdiğim bireylerle etkin iletişim kuramamaktan;</i>		
Kaygılı değilim	214	93.0
Kararsızım	9	4.0
Kaygılıyım	7	3.0
<i>Sağlık ekibi ile etkin iletişim kuramamaktan;</i>		
Kaygılı değilim	193	84.0
Kararsızım	27	11.7
Kaygılıyım	10	4.3
<i>Meslektaşlarımdan tarafından mesleki bilgi ve becerimin yetersiz görüleceğinden;</i>		
Kaygılı değilim	136	59.1
Kararsızım	52	22.6
Kaygılıyım	42	18.3
<i>Lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmekten;</i>		
Kaygılı değilim	30	13.0
Kararsızım	30	13.0
Kaygılıyım	170	74.0
<i>İş yükü nedeniyle hasta bakım uygulamalarını yetiştirememekten;</i>		
Kaygılı değilim	40	17.4
Kararsızım	57	24.8
Kaygılıyım	133	57.8
<i>Acil durumlarda doğru karar verememekten;</i>		
Kaygılı değilim	74	32.2
Kararsızım	89	38.7
Kaygılıyım	67	29.1
<i>Hastalara zarar verici bir işlem (tıbbi kötü uygulama) yapabileceğimden;</i>		
Kaygılı değilim	144	62.6
Kararsızım	45	19.6
Kaygılıyım	41	17.8

Tablo 1. Devamı Öğrencilerin Mesleki Kaygıları

Mesleki alandaki teknolojiyi/ ekipmanları doğru kullanamamaktan;		
Kaygılı değilim	132	57.4
Kararsızım	49	21.3
Kaygılıyım	49	21.3
<i>Hedeflediğim mesleki kariyere ulaşamamaktan;</i>		
Kaygılı değilim	77	33.4
Kararsızım	65	28.3
Kaygılıyım	88	38.3
<i>Mesleki örgütlenmenin (dernek, oda, birlik vb) yetersiz olmasından;</i>		
Kaygılı değilim	41	17.8
Kararsızım	45	19.6
Kaygılıyım	144	62.6
<i>İstedğim birim/ klinikte çalışamamaktan;</i>		
Kaygılı değilim	26	11.3
Kararsızım	53	23.0
Kaygılıyım	151	65.7
<i>İstedğim kurumda (kamu, özel) iş bulamamaktan;</i>		
Kaygılı değilim	154	67.0
Kararsızım	61	26.5
Kaygılıyım	15	6.5
<i>Gelirimim istediğim yaşam standardını sağlamaya yetmeyeceğinden;</i>		
Kaygılı değilim	73	31.7
Kararsızım	77	33.5
Kaygılıyım	80	34.8
<i>Çalışma alanında şiddete maruz kalmaktan;</i>		
Kaygılı değilim	39	17.0
Kararsızım	42	18.2
Kaygılıyım	149	64.8
<i>Mesleğimden dolayı bir hastalığa yakalanmaktan;</i>		
Kaygılı değilim	22	9.5
Kararsızım	31	13.5
Kaygılıyım	177	77.0
<i>Çalışma ortamı fiziki koşullarının (ısı, ışık, gürültü, havalandırma, ergonomi vb.) yeterli olmayacağından;</i>		
Kaygılı değilim	49	21.3
Kararsızım	66	28.7
Kaygılıyım	115	50.0
<i>Vardiyalı çalışmak durumunda olduğumdan;</i>		
Kaygılı değilim	60	26.1
Kararsızım	54	23.5
Kaygılıyım	116	50.4
<i>Toplumda mesleğime yönelik saygının yeterli olmamasından;</i>		
Kaygılı değilim	24	10.4
Kararsızım	29	12.6
Kaygılıyım	177	77.0

Dünyada ve ülkemizde hemşirelik alanında son yıllardaki gelişmelere rağmen,

yapılan araştırmalar hemşireliğin hala "doktorun yardımcısı", olarak algılanmaya devam ettiğini göstermektedir (29). Mesleklerinin toplum gözünde dar bir çerçevede değerlendirildiğini ve düşük statülü bir meslek olarak algılandığını düşünen hemşireler, sağlık ekibinin de kendilerine hak ettiği değeri vermediğini ve ekibin önemli bir parçası olarak görmediğini söylemektedir (30,31). Benzer şekilde hemşirelik öğrencileriyle yapılan diğer bir çalışmada toplumun hemşireliğe bakış açısının olumsuz

olmasının mesleğin önemli sorunlarından biri olarak görüldüğü belirtilmektedir (24). Hemşireliğin toplumda yeterli saygınlığı olmaması ve hekimlerin emirlerini yapan bireyler olarak algılanmasının hemşirelik öğrencilerinin mesleği bırakmasında önemli bir neden olduğu da bildirilmiştir (32). Mevcut çalışmada öğrencilerin mesleğin statüsüne yönelik kaygısının yüksek olması literatürle uyumludur.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Mesleki Kaygılarının Karşılaştırılması

Mesleki Kaygılar	Erkek n (%)*	Kadın n (%) *	Test ve Önemlilik **/***
<i>Lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmekten;</i>			
Kaygılı değilim	7 (16.6)	23 (12.2)	$\chi^2=12.565$ p=0.002
Kararsızım	12 (28.6)	18 (9.6)	
Kaygılıyım	23 (54.8)	147(78.2)	
<i>İş yükü nedeniyle hasta bakım uygulamalarını yetiştirememekten;</i>			
Kaygılı değilim	11 (26.2)	29 (15.4)	$\chi^2=6.478$ p=0.039
Kararsızım	14 (33.3)	43 (22.9)	
Kaygılıyım	17 (40.5)	116 (61.7)	
<i>Acil durumlarda doğru karar verememekten;</i>			
Kaygılı değilim	21 (50.0)	53 (28.2)	$\chi^2=7.664$ p=0.022
Kararsızım	13 (31.0)	76 (40.4)	
Kaygılıyım	8 (19.0)	59 (31.4)	
<i>Hedeflediğim mesleki kariyere ulaşamamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	17 (40.5)	60 (31.9)	$\chi^2=6.315$ p=0.043
Kararsızım	16 (38.1)	49 (26.1)	
Kaygılıyım	9 (21.4)	79 (42.0)	
<i>İstedğim birim/ klinikte çalışamamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	9 (21.4)	17 (9.0)	$\chi^2=7.258$ p=0.027
Kararsızım	12 (28.6)	41 (21.8)	
Kaygılıyım	21 (50.0)	130(69.1)	
<i>Çalışma alanında şiddete maruz kalmaktan;</i>			
Kaygılı değilim	19 (45.2)	20 (10.7)	$\chi^2=42.085$ p<0.001
Kararsızım	13 (31.0)	29 (15.4)	
Kaygılıyım	10 (23.8)	139(73.9)	
<i>Mesleğimden dolayı bir hastalığa yakalanmaktan;</i>			
Kaygılı değilim	7 (16.6)	15 (8.0)	$\chi^2=14.683$ p=0.001
Kararsızım	12 (28.6)	19 (10.1)	
Kaygılıyım	23 (54.8)	154(81.9)	
<i>Çalışma ortamındaki fiziki koşulların (ısı, ışık, gürültü, havalandırma, ergonomi vb.) yeterli olmamasından;</i>			
Kaygılı değilim	12 (28.5)	37 (19.7)	$\chi^2=9.584$ p=0.008
Kararsızım	18 (42.9)	48 (25.5)	
Kaygılıyım	12 (28.6)	103(54.8)	
<i>Vardiyalı çalışmak durumunda olduğumdan;</i>			
Kaygılı değilim	17 (40.4)	43 (22.9)	$\chi^2=10.171$ p=0.006
Kararsızım	13 (31.0)	41 (21.8)	
Kaygılıyım	12 (28.6)	104(55.3)	

* sütün yüzdesi ** χ^2 = ki-kare testi *** yalnızca anlamlı çıkan sonuçlar

Ülkemizde 2007 yılında hemşirelik eğitiminin lise sonrası dört yıl lisans düzeyinde olması kanun ile karara bağlanmasına rağmen yönetmelikteki açıklık nedeniyle sonraki yıllarda da lise düzeyinde hemşirelik eğitimi verilmiştir. Lisans düzeyinde öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin çok büyük çoğunluğu hemşireliğin sadece lisans düzeyinde olması gerektiğini (24) ve lise mezunlarıyla aralarında yasal şekilde görev ve sorumluluk farklılıklarının tanımlanması gerektiğini söylemektedir (23).

Gönç (2015), lise, ön lisans ve lisans eğitimi hemşirelerle yaptığı kalitatif çalışmada farklı eğitim düzeylerine sahip hemşirelerin birlikte çalışmasının hemşireler arasında meslek içi gruplaşmaya neden olduğunu ve hemşirelerin mesleği bir bütün olarak algılamasını zorlaştırdığını gözlemiştir (30). Mesleki barışın olmaması meslek üyeleri arasında grup içi çatışmaya ve kaygıya neden olabilmektedir.

Çalışmada öğrencilerin yaklaşık üçte ikisinin istediği birimde çalışmamak, çalışma alanında şiddete uğramak ve mesleki örgütlenmenin yeterli olmamasına yönelik kaygıları olduğu bulunmuştur. Hemşirelerin görev yapacağı birimlerin çokluğu, özellikle hastane yönetimlerinin hemşire istihdamında ve görev yeri belirlemede önemli bir planlama yapmasını gerektirmektedir. Planlamalar işgücü, performans, deneyim, eğitim ve yönetmelikler doğrultusunda yapılmakla birlikte, yönetimin isteğine göre de değişebilmektedir. Tercih ettiği birimde hizmet sunan hemşirelerin iş doyumlarının daha yüksek olacağı bunun da hizmet kalitesine etki edeceği, buna karşılık isteği dışındaki birimlerde çalıştırılmanın verimliliğin azalmasına, iş stresine, tükenmişliğe, işe devamsızlığa, örgütsel bağlılığın azalmasına ve çalışanlar arasında çatışmalara neden olabileceği ifade edilmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Hemşireliği Seçme İsteğine Göre Mesleki Kaygılarının Karşılaştırılması

Mesleki Kaygılar	İsteyerek n (%) *	İstemeyerek n (%) *	Test ve Önemlilik **/**
<i>Aldığım eğitimin mesleki hayatımda yeterli olmayacağından;</i>			
Kaygılı değilim	73 (45.6)	20 (28.6)	$\chi^2=6.021$
Kararsızım	39 (24.4)	24 (34.3)	p=0.049
Kaygılıyım	48 (30.0)	26 (37.1)	
<i>Meslektaşlarımdan mesleki bilgi ve becerimin yetersiz görüleceğinden;</i>			
Kaygılı değilim	104 (65.0)	32 (45.7)	$\chi^2=7.707$
Kararsızım	32 (20.0)	20 (28.6)	p=0.021
Kaygılıyım	24 (15.0)	18 (25.7)	
<i>Lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmekten;</i>			
Kaygılı değilim	22 (13.7)	8 (11.4)	$\chi^2=7.583$
Kararsızım	27 (16.9)	3 (4.3)	p=0.023
Kaygılıyım	111 (69.4)	59 (84.3)	
<i>Acil durumlarda doğru karar verememekten;</i>			
Kaygılı değilim	61 (38.1)	13 (18.6)	$\chi^2=8.565$
Kararsızım	57 (35.6)	32 (45.7)	p=0.014
Kaygılıyım	42 (26.3)	25 (35.7)	
<i>Mesleki alandaki yeni teknolojiyi/ ekipmanları doğru kullanamamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	102 (63.8)	30 (42.9)	$\chi^2=11.777$
Kararsızım	33 (20.6)	16 (22.9)	p=0.003
Kaygılıyım	25 (15.6)	24 (34.2)	
<i>Mesleğimden dolayı bir hastalığa yakalanmaktan;</i>			
Kaygılı değilim	20 (12.5)	2 (2.9)	$\chi^2=6.994$
Kararsızım	24 (15.0)	7 (10.0)	p=0.030
Kaygılıyım	116 (72.5)	61 (87.1)	

* sütün yüzdesi ** χ^2 = ki-kare testi *** yalnızca anlamlı çıkan sonuçlar

Ülkemizde hemşirelik kanunu ile uzmanlaşma kabul edilmiş olmakla birlikte bunun yeterince uygulamaya yansımadağı

görülmektedir. Lisansüstü eğitimleri olmasına rağmen hemşireler uzmanlık alanlarında çalışmamaktadırlar. Hemşirelerin çalışmak

istedikleri birimi etkileyen en önemli etkenlerden biri branşlaşmadır (33). Yeşiltaş ve Gül'ün (2016), yaptığı çalışmada hemşirelerin %51'inin çalıştığı birimi kendi tercih etmediği ve %59'unun da çalıştığı birimden memnun olmadığı anlaşılmıştır (33). Hemşireler mesleki branşlaşmanın olmamasının meslekte yükselme ve mesleğin profesyonelleşmesinin önündeki en önemli engellerden biri olduğunu düşünmekte olup (30), bu durum mevcut çalışmada da belirlendiği gibi öğrencilerin kaygılarına da yansımaktadır.

Ülkemizde sağlık çalışanlarına yönelik şiddet olayları, eskiden beri var olmakla birlikte son yıllarda rapor edilen şiddet vakaları belirgin ölçüde artmıştır. Rapora yansımayan pek çok vakanın da olduğu bilinmektedir (34). Cerit ve arkadaşları (2018), kamu hastanelerinde çalışan hemşirelerin %60.6'sının meslek hayatı süresince sözel şiddet başta olmak üzere fiziksel şiddet ve cinsel taciz dahil farklı şiddet türlerine maruz kaldıklarını tespit etmiştir (35). Şiddet gören hemşirelerin iş doyum düzeylerinin diğer hemşirelere göre daha düşük olduğu, iş motivasyonlarının azaldığı bazı hemşirelerin işten ayrılmayı düşündüğü de bildirilmiştir (36). İşyeri şiddetine klinik uygulamalarda yer alan öğrenci hemşireler de maruz kalmaktadır. Çelebioğlu, Balcı, Küçükoğlu, Engin (2010), öğrenci hemşirelerin %50.3'ünün klinik uygulamalarda şiddete maruz kaldığını, bunun %91.6'sının sözel, %4.2'sinin fiziksel ve %2'sinin cinsel içerikli davranış olduğunu bildirmiştir (37). Bu çalışmada öğrencilerin şiddete yönelik kaygı duymaları da anlaşılabilir bir durumdur.

Mesleki örgütlenmeler mesleki bağımsızlığa ve otonomiye önemli katkı sağlar. Ülkemizde hemşirelikte örgütlenme sadece dernek düzeyinde olduğu için diğer sağlık alanlarındaki (hekim, eczacı) gibi güçlü değildir. Hemşirelerin önemli bir bölümü meslek örgütüne üye değildir ve üye olanlar da faaliyetlerin yeterli olmadığını düşünmektedir (30). İşe yeni başlayan hemşirelerin büyük çoğunluğunun meslekle ilişkili kanun ve yönetmelikler yani hukuksal mevzuat ve özlük hakları konusunda yeterli bilgiye sahip olmamasına bağlı, mesleki otonomi becerisi düşüktür (31). Bu nedenle mesleki örgütlenmenin önemli olduğu düşüncesinin meslek üyesi olduğunda değil, meslek adaylığı söz konusu olduğunda başlaması önerilmektedir. Bir çalışmada öğrenci hemşirelerin %48.9'unun hemşirelik derneklerinin faaliyetlerini yeterli bulmadığı, %35.8'inin de derneklerin mesleki ve

özlük haklarını korumada yeterli olmadığını düşündüğü anlaşılmıştır (38). Bu çalışmada elde edilen verilere göre öğrencilerin %62.6'sının örgütlenmeye ilişkin kaygılarının olması diğer çalışmaları destekler niteliktedir.

Çalışma ortam ve koşulları düşünüldüğünde başta vardiyalı çalışma olmak üzere hemşirelerin birçoğunda kaygı söz konusudur (25). Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çalışma ortamının fiziksel yetersizliğine (%50), vardiyalı çalışmaya (%50.4) ve iş yüküne (%57.8) yönelik kaygılarının da fazla olduğu anlaşılmıştır. Diğer araştırmalarda da öğrencilerin çalışma koşullarına önem verdikleri görülmektedir. Bunlardan birinde öğrencilerin yaklaşık beşte dördü mesleğin sorunları olarak hemşire sayısının yetersizliği ile çalışma koşullarının kötü ve zor olmasını söylerken (24), başka bir çalışmada da öğrencilerin tamamına yakını, çalışma alanlarının işini kolaylaştırıcı fiziki çevreye sahip olmasını istemektedir (28).

Öğrencilerin diğer kaygılarına baktığımızda yaklaşık üçte birinin kariyere ve mesleğin maddi kazancına yönelik kaygıları olduğu görülmektedir. Çalışan hemşireler ise maddi gelirlerinin düşük olduğunu dile getirmektedir (31). Öğrencilerin henüz ailelerin maddi desteğiyle geçinmeleri nedeniyle çalışmaya başlayan meslektaşlarına göre maddi geliri daha az sorun ettiği düşünülebilir.

Bireylerin algıladığı eğitim kalitesi, geleceğe daha kaygısız bir şekilde bakmalarının en önemli belirleyicisidir. Alınan eğitime yönelik olumsuz algıya sahip öğrencilerde mutsuzluk, kötümserlik duyguları gelişebilir. Eğitim algıları düşük olan öğrencilerin yüksek olanlara oranla daha fazla kaygı içerisinde oldukları bildirilmiştir (17). Bu çalışmadaki öğrencilerin üçte birinin ve daha azının aldıkları eğitimin yeterli olmadığına mesleki bilgi ve becerilerle ilişkili kaygılara (tıbbi kötü uygulama, teknoloji ve ekipmanı kullanamama, acil durumda doğru karar verememe) sahip olduğu tespit edilmiştir. Öztürk ve arkadaşları (2016), işe yeni başlayan hemşirelerin %36.5'inin okulda edindiği mesleki beceriler açısından kendini yetersiz hissettiğini belirlemiştir (31). Başka bir çalışmada da intörn hemşire ve ebelik öğrencilerinin %10.4' ü kendisinin tıbbi hata yaptığını, %25.7'si de arkadaşlarının yaptığı tıbbi hatalara şahit olduğunu söylemiştir (39). Mesleki yeterliliklere yönelik kaygıların diğer çalışma sonuçlarına göre düşük olması öğrencilerin büyük çoğunluğunun mesleki açıdan kendine güvendiklerini

göstermekle birlikte, iyi eğitim almadığını düşünen öğrenciler olduğuna da işaret etmektedir.

Hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmalarda öğrenciler genel iletişim becerilerini çoğunlukla iyi olarak değerlendirmektedir (40). Diğer yandan öğrencilerin hasta veya sağlık personeli ile iletişim konusunu da önemli bir sorun olarak görmediği belirtilmiştir (24). Benzer şekilde mevcut çalışmada da öğrencilerin neredeyse tamamına yakını bakım verdiği bireyler ve sağlık ekibi ile iletişim açısından kaygı taşımamaktadır. Kaygıların çok az olduğu diğer bir alan ise istenilen kurumda iş bulamamak olup, bu durum ülkemizde sağlık hizmetlerine ve hemşireye olan talebin artması,

özel hastanelerin sayısının her geçen gün çoğalması ve hemşirelerin sağlık hizmetlerinde en yüksek paya sahip olması ile ilişkili görünmektedir.

Öğrencilerin bazı mesleki kaygılarının cinsiyete göre farklılaştığı görüldü. Lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilme, iş yükü sebebiyle bakımı yetiştirememeye, acil durumlarda doğru karar verememe, hedeflediği kariyere ulaşamama, istediği birimde çalışamama, şiddete uğrama, meslek hastalığına yakalanma, çalışma ortamının fizik koşullarının yetersiz olması, vardiyalı çalışma kaygıları kadın öğrencilerde daha yüksek olup, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıydı ($p<0.05$), (Tablo 2).

Tablo 4. Öğrencilerin Hemşireliği Sürdürme Niyetine Göre Mesleki Kaygıların Karşılaştırılması

Mesleki Kaygılar	Hemşirelik yapmak istiyor n (%)*	Başka bir iş yapmak istiyor n (%)*	Test ve Önemlilik **/***
<i>Sağlık ekibi ile etkin iletişim kuramamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	178 (87.3)	15 (57.7)	$\chi^2=16.372$ p=0.001
Kararsızım	20 (9.8)	7 (26.9)	
Kaygılıyım	6 (2.9)	4 (15.4)	
<i>Bakım verdiğim bireylerle etkin iletişim kuramamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	193 (94.6)	21 (80.8)	$\chi^2=8.495$ p=0.021
Kararsızım	7 (3.4)	2 (7.7)	
Kaygılıyım	4 (2.0)	3 (11.5)	
<i>Meslektaşlarım tarafından mesleki bilgi ve becerimin yetersiz görüleceğinden;</i>			
Kaygılı değilim	127 (62.2)	9 (34.6)	$\chi^2=7.360$ p=0.025
Kararsızım	43 (21.1)	9 (34.6)	
Kaygılıyım	34 (16.7)	8 (30.8)	
<i>Acil durumlarda doğru karar verememekten;</i>			
Kaygılı değilim	72 (35.3)	2 (7.6)	$\chi^2=8.798$ p=0.012
Kararsızım	77 (37.7)	12 (46.2)	
Kaygılıyım	55 (27.0)	12 (46.2)	
<i>Hastalara zarar verici bir işlem (tıbbi kötü uygulama) yapmaktan;</i>			
Kaygılı değilim	134 (65.7)	10 (38.5)	$\chi^2=9.917$ p=0.007
Kararsızım	39 (19.1)	6 (23.0)	
Kaygılıyım	31 (15.2)	10 (38.5)	
<i>Mesleki alandaki teknolojiyi/ ekipmanları doğru kullanamamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	123 (60.3)	9 (34.6)	$\chi^2=7.134$ p=0.028
Kararsızım	42 (20.6)	7 (26.9)	
Kaygılıyım	39 (19.1)	10 (38.5)	
<i>İstediğim kurumda (kamu, özel) iş bulamamaktan;</i>			
Kaygılı değilim	138 (67.6)	16 (61.6)	$\chi^2=7.976$ p=0.019
Kararsızım	56 (27.5)	5 (19.2)	
Kaygılıyım	10 (4.9)	5 (19.2)	

* sütün yüzdesi ** χ^2 = ki-kare testi *** yalnızca anlamlı çıkan sonuçlar

Literatürde erkek hemşirelik öğrencilerinin genel anlamda stres yönetiminin kadın öğrencilerden daha iyi olduğu söylenmektedir (41). Ayrıca erkek hemşirelik öğrencilerinin kariyer planlamasıyla ilgili daha az kaygıları olduğu, bu durumun erkek öğrencilerin geleneksel olarak ailenin geçimini sağlamakla yükümlü olmaları gereği iş piyasasına ilişkin arayışlarının ve bilgilerinin daha fazla olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir (42). Diğer yandan erkek hemşirelik öğrencilerinin, kritik bakım alanlarında çalışma ile ilgili olarak kadın öğrencilerden daha yüksek özgüvene sahip oldukları da bildirilmiştir (43). Mevcut çalışmada görüldüğü gibi kadın öğrencilerin hedeflediği kariyere ulaşamama ve acil durumlarda doğru karar verememe kaygılarının daha yüksek olması bulgusu literatürle uyumludur.

Öğrencilerin hemşireliği isteyerek seçme durumuna göre bazı mesleki kaygılar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulundu. Aldığı eğitimin mesleki hayatında yeterli olmaması, meslektaşları tarafından yetersiz görülme, lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilme, acil durumlarda doğru karar verememe, mesleki teknoloji/ekipmanı doğru kullanamama, meslek hastalığına yakalanma kaygılarının hemşireliği istemeyerek seçen öğrencilerde daha yüksek olduğu tespit edildi ($p<0.05$), (Tablo 3).

Mesleğini isteyerek seçen öğrencilerin mesleki yeterliliklerine ilişkin kaygılarının daha az olması, aldıkları derslere daha fazla ilgi duymaları ve dolayısıyla daha iyi öğrenmeleri ile ilgili olabilir. Özden ve arkadaşlarının çalışması (2018), bölümüne isteyerek gelen, mesleğini seven ve mesleğe ilişkin olumlu düşünceleri olan öğrencilerin klinik karar verme düzeyinin daha yüksek olduğunu söylemekte olup (44), mevcut çalışma verilerini destekler niteliktedir. Bununla birlikte bölüme isteyerek gelen öğrencilerin lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilme açısından da daha az kaygılı oldukları görülmüştür. Bu bulgu isteyerek gelen öğrencilerin mesleği olumlu ve olumsuz yönleriyle daha fazla tanıyarak seçmiş olabildiğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin hemşireliği sürdürme niyetine göre bazı mesleki kaygıları arasında fark bulundu. Mezuniyet sonrası hemşirelik dışında bir iş yapmak isteyen öğrencilerin sağlık ekibi ve bakım verdiği bireylerle etkin iletişim kuramama, meslektaşlarınca yetersiz görülme, acil durumlarda doğru karar verememe, hastalara

zarar verici bir işlem yapma, mesleki teknoloji/ekipmanı doğru kullanamama ve istediği kurumda iş bulamama kaygıları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksekti ($p<0.05$) (Tablo 4).

Çalışmada gerek iletişim gerekse mesleki yeterlilik ve istediği yerde iş bulabilme açısından mezuniyet sonrası hemşire olarak çalışmak istemeyenlerin daha kaygılı olduğu anlaşılmıştır. Literatürde hemşirelerin işten ayrılma nedenleri incelendiğinde örgüt iklimi ve çalışma ortamındaki iletişim sorunlarının önemli yeri olduğu belirtilmektedir (45). Özellikle hemşireliğin ilk yılları, yeni mezun ve tecrübesiz hemşireler için stresli geçmektedir. Hemşirelerin meslekten ayrılma niyetlerinin ardında yöneticilerinden ve meslektaşlarından yeterli mentörlük ve sosyal destek alamamalarının etkili olduğu belirtilmektedir (46,47). Bununla birlikte hemşirelik öğrencilerinin okul yıllarında eğitmenlerin yönlendirmesi olmadan kendi istekleri ile uygulamalarda yer almaları, klinik çalışanları ve arkadaş grubuyla iyi ilişkiler geliştirmelerinin çalışma hayatına daha iyi uyum göstermelerini ve mesleki açıdan bağımsız işlevlerde bulunmalarını sağladığı belirtilmektedir (14). Dolayısıyla mevcut çalışmada da görüldüğü gibi kendilerini daha yeterli bulan öğrenciler mesleğini de iyi şekilde yapacağına inanmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin mezuniyet sonrası meslek hayatlarına yönelik kaygılarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada; öğrencilerin büyük çoğunluğunun mesleğe bağlı bir hastalığa yakalanmak, mesleğe yönelik saygının yeterli olmaması, lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilmek, şiddete maruz kalmak, iş yükü nedeniyle bakım uygulamalarını yetiştirememek, mesleki örgütlenmenin yetersiz olması, istediği birimde çalışamamak, çalışma ortamında fiziki koşulların yeterli olmaması ve vardiyalı çalışmaya yönelik kaygıları olduğu görülmüştür. Bununla birlikte daha az sayıda öğrencinin eğitiminin meslek hayatında yeterli olmaması, meslektaşları tarafından yetersiz görülme, acil durumlarda doğru karar verememe, hastalara zarar verici bir işlem yapma, mesleki teknoloji/ekipmanları doğru kullanamama ve hedeflediği kariyere ulaşamama kaygılarının bulunduğu anlaşılmıştır. İstenilen kurumda iş bulamamak, bakım verdiği bireylerle ve sağlık ekibiyle etkin iletişim kuramamak ise çok az öğrencide kaygı oluşturmaktadır.

Kadın öğrencilerde lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilme, şiddete maruz kalma, iş yükü nedeniyle bakım uygulamalarını yetiştirememesi, istediği birimde çalışamama, mesleğe bağlı bir hastalığa yakalanma, çalışma alanındaki fiziki koşulların yeterli olmaması, vardiyalı çalışma, acil durumlarda doğru karar verememe ve hedeflediği kariyere ulaşamama daha fazla kaygı oluşturmaktadır.

Hemşirelik mesleğini istemeyerek seçmiş olan öğrencilerde eğitiminin mesleki hayatında yeterli olmaması, meslektaşları tarafından yetersiz görülme, lisans mezunu olmayan hemşirelerle aynı statüde değerlendirilme, acil durumlarda doğru karar verememe, mesleki teknoloji/ekipmanları doğru kullanamama ve mesleğinden dolayı bir hastalığa yakalanmaya yönelik kaygılar daha fazladır.

Mezuniyet sonrası hemşirelik dışında başka bir iş yapmayı düşünen öğrencilerde bakım verdiği birey ve sağlık ekibi ile etkili iletişim kuramama, meslektaşları tarafından yetersiz görülme. Acil durumlarda doğru karar verememe, mesleki teknoloji/ekipmanları doğru kullanamama, hastalara zarar verici bir işlem yapma ve istediği kurumda iş bulamama daha fazla kaygıya neden olmaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin kaygılarının yoğun olduğu alanlara yönelik danışmanlık verilmesine, klinik uygulamalarda öğrenciler açısından iş güvenliği eğitimlerinin ve önlemlerinin artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Hemşirelik eğitim müfredatlarının öğrencileri çalışma hayatına hazırlamada bazı eksiklikleri olduğu da açıktır. Eğitimde simülatörlerin kullanılması teorik bilgilerin pratiğe dönüşmesini sağlayarak klinik uygulamalarda yaşanabilecek stres, kaygı ve umutsuzlukla başa çıkmaya yardım edebilir.

Mesleki eğitimde standartların sağlanması da önemli bir konudur. Hemşirelik örgütleri ve hemşirelik eğitimi veren kurumlar başta olmak üzere tüm hemşirelerin eğitimde birlik için seslerini duyurmaları gerekmektedir. Mesleki birlik, beraberlik ve mesleki bağımsızlık arttıkça toplumun gözünde hemşirelik imajının yükseleceği de açıktır. Mesleki kaygıları derinlemesine inceleyecek kalitatif özellikte çalışmalar yapılması bu çalışma verilerine önemli katkılar sağlayabilir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Yazar Katkısı: Fikir ve tasarım; M.T., Ü.Ç., Ş.B., G.V.; Veri toplama; M.T., Ü.Ç., Ş.B.; Veri analizi; M.T., Ü.Ç., Ş.B., G.V.; Yazım ve eleştirel inceleme; M.T., Ü.Ç., Ş.B., G.V.

KAYNAKLAR

1. Çubukçu Z, Dönmez A. The Examination of The Professional Anxiety Levels of Teacher Candidates. Eğitimde Kuram ve Uygulama 2011;7(1):3-25.
2. Kurtuldu MK, Ayaydın A. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2010; 28:111-8.
3. Donmuş V, Akpınar B, Eroğlu M. Öğretmen Adaylarının Akademik Özyeterlikleri Ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2017;14(37):1-13.
4. Baltacı F, Üngüren E, Avsallı H, Demirel ON. Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlemesine Yönelik Bir Araştırma. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 2012;4(1):17-25.
5. Özdemir M, Büyükgöze H. Gerçeklik Şoku Beklentisi Ölçeği'nin Uyarlaması ve Aday Öğretmenler Üzerine Bir Uygulama. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi 2016;17(2):243-57.
6. Kim EY, Yeo JH, Park H, Sin KM, Jones CB. Psychometric evaluation of the Environmental Reality Shock-Related Issues and Concerns instrument for newly graduated nurses. Nurse Education Today 2018; 61:106-11.
7. Tüfekçi FG, Yıldız A. Öğrencilerin Hemşireliği Tercih Etme Gerekçeleri ve Gelecekleri İle İlgili Görüşleri. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009;12(1): 31-7.
8. Cihan FG, Kutlu R, Karademirci MM. İntörn Doktorların Stresle Başa Çıkma Durumları ile Gelecek Kaygı Düzeyleri. JAREM 2017;7:122-7.
9. Köksal YY, Öztürk S, Dereboy ÇG, Okyay P. Tıp Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Kaygıları Üzerine Kalitatif Bir Araştırma. Aydın Tıp Eğitimi Dünyası 2018; 52: 35-49.
10. Mayda SA, Yılmaz M, Bolu F, Deler HM, Demir H, Doğru FM ve ark. Bir Tıp Fakültesi 4, 5 ve 6. Sınıf Öğrencilerinde Gelecek İle İlgili Kaygı Durumunun Değerlendirilmesi. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2014;4(3): 7-13.
11. Ergin A, Uzun US, Topaloğlu S. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi 5. ve 6. Sınıf Öğrencilerinin Sürekli Kaygı ve Mesleki Kaygı

- Düzeyle ve Bunları Etkileyen Etkiler. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Dergisi 2016;3(3):16-21.
12. Özkan B. Öğrencilerin Eğitim Süreçlerinde Yaşadıkları Sorunlar. YÖK Hemşirelik Lisans Eğitim Çalıştayı Sonuç Raporu 2017:14-8.
 13. Zamanzadeh V, Jasemi M, Valizadeh L, Keogh B, Taleghani F. Lack of Preparation: Iranian Nurses' Experiences During Transition From College to Clinical Practice. Journal of Professional Nursing 2015; 31(4):365-73.
 14. Thrysoe L, Hounsgaard L, Bonderup DN, Wagner L. Expectations of Becoming a Nurse and Experiences on Being a Nurse. Nordic Journal of Nursing Research 2011; 31(3): 15-9.
 15. Dyess SM, Sherman RO. The First Year of Practice: New Graduate Nurses' Transition and Learning Needs. The Journal of Continuing Education in Nursing 2009;40(9):403-10.
 16. Christensen M, Aubeeluck A, Fergusson D, Craft J, Knight J, Wirihana L et al. Do student nurses experience Imposter Phenomenon? An international comparison of Final Year Undergraduate Nursing Students readiness for registration. JAN 2016; 72(11):2784-93.
 17. Taslak S, Işıkkay Ç. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Eğitim Algıları ile Kaygı ve Umutsuzluk Düzeylerine Yönelik Bir Araştırma: Sağlık Yüksekokulu Örneği. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2015;6(3):108-15.
 18. Pulido-Martos M, Augusto-Landa JM, Lopez-Zafra E. Sources of stress in nursing students: a systematic review of quantitative studies. International Nursing Review 2012;59: 15-25.
 19. Arıbaşı Baysan L, Korhan Akın E, Tokem Y, Torun R. Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin İlk Klinik Deneyim Öncesi-Sırası ve Sonrası Anksiyete ve Stres Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2015; 1-16.
 20. Levett-Jones T, Pitt V, Courtney-Pratt H, Harbrow G, Rossiter R. What are the primary concerns of nursing students as they prepare for and contemplate their first clinical placement experience? Nurse Education in Practice 2015;15(4):304-9
 21. Karagözoğlu Ş, Özden D, Türk G, Tok YF. Klasik ve Entegre Müfredat Programı Hemşirelik Öğrencilerinin İlk Klinik Uygulamada Yaşadıkları Kaygı, Klinik Stres Düzeyi ve Etkileyen Bazı Faktörler. DEUHYO ED 2014;7 (4): 266-74.
 22. Dereli F, Kabataş S. Muğla Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. Yeni Tıp Dergisi 2009;26: 31-6.
 23. Atasoy I, Sütütemiz N. Bir Grup Hemşirelik Son Sınıf Öğrencisinin Hemşirelik Eğitimi ile İlgili Görüşleri F.N. Hem. Derg 2014; 22(2):94-104.
 24. Nazik E, Arslan S. Hemşirelik Mesleğinin Geleceği. Öğrencilerin Beklentileri. Bozok Tıp Dergisi 2014; 4(1):33-40.
 25. Tunç T, Özen KR. Doktor Ve Hemşirelerde Kaygı Nedenleri: Bir Üniversite Hastanesi Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi 2015;6(13):62-71.
 26. Aras D, Uskun E. Hemşirelerin Çalışma Ortamı Riskleri ve Yaşam Kalitesi ile İlişkisi. Tıp Araştırmaları Dergisi 2015;13(2):62-9.
 27. Vural DB, Akyol A. Hemşirelik Öğrencilerinde Kesici ve Delici Alet Yaralanmalarının Değerlendirilmesi. ACU Sağlık Bilimleri Dergisi 2018; 9(1):59-66.
 28. Koç S, Bardak A, Yılmaz K. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin İş Yerinden Beklentilerinin Belirlenmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2014; 11(3):43-50.
 29. Eşer İ, Orkun N, Çetin P. Hemşirelik İmajı ve 1950'li Yıllarda Bir Seri İlan. DEUHF ED 2017; 10(4): 275-8.
 30. Gönç D. Türkiye'de Hemşirelik Mesleğinin Profesyonelleşmesi Sürecinde Gelişmeler ve Zorluklar: Sosyolojik Bir Değerlendirme "İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi 2015;17(1):113-46.
 31. Öztürk H, Kurt Ş, Mersinlioğlu SG, Bayrak B, Balık T, Demirbağ BC. Hastanelerde İşe Yeni Başlayan Hemşirelerin Sorunları. ACU Sağlık Bilimleri Dergisi 2016; 4:189-201.
 32. Farahani MA, Ghaffari F, Oskouie F, Tafreshi MZ. Attrition among Iranian nursing students: A qualitative study. Nurse Education in Practice 2017; 22:98-104.
 33. Yeşiltaş A, Gül İ. Hemşirelerin Çalışmak İçin Tercih Ettikleri Birimler Ve Tercih Nedenleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2016;4(2):74-87.
 34. Özcan F, Yavuz E. Türkiye'de Sağlık Çalışanları Şiddet Tehdidi Altında. The Journal of Turkish Family Physician 2017; 8(3):66-74.
 35. Cerit K, Türkmen KS, Erdem R. Hemşirelerin İşyerinde Şiddete Maruz Kalma Durumlarının Ve İlişkili Faktörlerin İncelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2018; 31:231-42.
 36. Bahar A, Şahin S, Akkaya Z, Alkayış M. Acil Serviste Çalışan Hemşirelerin Şiddete Maruz Kalma Durumu ve İş Doyumuna Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2015;6(2):57-64.
 37. Çelebioğlu A, Balcı AR, Küçükkoğlu S, Engin R. Violence Experienced By Turkish Nursing Students In Clinical Settings: Their Emotions and Behaviors Nurse Education Today 2010; 30:687-91.
 38. Özdelikara A, Mumcu BN, Alkan AS. Hemşirelik Öğrencilerinde Mesleki Örgütlenme Tutumunun Belirlenmesi. Uluslararası Sağlık Yönetimi Ve Stratejileri Araştırma Dergisi 2016;2(3):58-70.

39. Mankan T, Bahçecioğlu TG, Polat H. Hemşirelik ve Ebelik Öğrencilerinde Malpraktis. HSP 2017;4(2):98-104.
40. Aşçı Ö, Hazar G, Yılmaz M. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin İletişim Becerileri ve İlişkili Değişkenler. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2015;6(3):160-5.
41. Al-Kandari F, Vidal VL. Correlation of The Health-Promoting Lifestyle, Enrollment Level, and Academic Performance of College of Nursing Students in Kuwait. Nursing and Health Sciences 2007;9(2):112-9.
42. Karadaş A, Duran S, Kaynak S. Hemşirelik Öğrencilerinin Kariyer Planlamaya Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi 2017;8(1):1-8.
43. Halcomb EJ, Salamonson Y, Raymond D, Knox N. Graduating Nursing Students' Perceived Preparedness For Working In Critical Care Areas. Journal of Advanced Nursing 2012; 68 (10):2229-36.
44. Özden D, Özveren H, Gülnar E. Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Karar Verme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler. DEUHFED 2018;11(1):41-7.
45. Yaprak E, Seren S. Hemşirelerin İşten Ayrılma Niyetleri ve Örgüt İkliminin Hemşire İstihdamına Etkisi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi 2010; 7 (1): 28-33.
46. Flinkman M, Salantera S. Early Career Experiences and Perceptions – A Qualitative Exploration of The Turnover of Young Registered Nurses and Intention to Leave The Nursing Profession in Finland. Journal of Nursing Managment 2015; 23(8)1050-57.
47. Tuckett A, Winters P, Bogossian F, Wood M. 'Why Nurses Are Leaving The Profession Lack of Support From Managers': What Nurses From an E-cohort Study Said. International Journal of Nursing Practice 2015; 21(4):359-66.